

УДК 338.3:330.34

Матросов О.Д.
*кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри організації виробництва
та управління персоналом
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний університет»*

Матросова В.О.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри організації виробництва
та управління персоналом
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний університет»*

ІМПЕРАТИВИ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ДЖЕРЕЛО АКСІОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА»

IMPERATIVES OF MODERN PRODUCTION AS SOURCE OF AXIOLOGY TRANSFORMATIONS OF THE CATEGORY «ECONOMIC POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISE»

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто зміну чинників розвитку, досліджено природно-суспільні та соціально-економічні процеси розвитку виробничої сфери, розкрито методологічні основи нового комплексного неоекономічного підходу до категорії «економічний потенціал», обґрунтовано імперативи сучасного виробництва, визначено ключові вектори аксіологічних трансформацій категорії «економічний потенціал».

Ключові слова: розвиток, виробництво, економічний потенціал, динамічність, інтелектуалізація, екологізація, мініатюризація, глобалізація.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено изменение факторов развития, исследованы природно-общественные и социально-экономические процессы развития производственной сферы, раскрыты методологические основы нового комплексного неэкономического подхода к категории «экономический потенциал», обоснованы императивы современного производства, определены ключевые векторы аксиологических трансформаций категории «экономический потенциал».

Ключевые слова: развитие, производство, экономический потенциал, динамичность, интеллектуализация, экологизация, миниатюризация, глобализация.

ANNOTATION

The change of factors of development is considered, the naturally-public and socio-economic processes of development of productive sphere are investigational, methodological bases of the new complex neoeconomic going are exposed near a category «economic potential», the imperatives of modern production are reasonable, the key vectors of axiology transformations of category are certain «economic potential».

Keywords: development, production, economic potential dynamic, intellect, ecologization, miniature, globalization.

Постановка проблеми. Основною тенденцією сучасної економіки є зростаюча динамічність, яка характеризується постійними змінами в природі, суспільстві та соціально-економічній устрої. Розширення просторових меж виробництва, прискорення всіх процесів, збільшення об'єму інформації, науково-технічних знань, розвиток техніки та технологій змінюють систему попередніх уявлень про розвиток вироб-

ництва, вибудовується нова парадигма багатомірності, багатоаспектності, безперервності, взаємозв'язку гармонії та хаосу, біфуркаційних процесів та самоорганізації в контексті синергетики як наукова основа нового світогляду на процес відтворення складних систем та перспективи їх взаємодоповнюючого, а не руйнівного розвитку. Інформаційна ера спричинила зміну чинників розвитку із матеріальних на інтелектуальні, моральні та духовні.

Питання розвитку виробництва, взаємодії людини із природою, соціальні аспекти трудових відносин завжди посідали одне з головних місць у дослідженнях природно-суспільних та соціально-економічних процесів. Особливого значення проблеми розвитку виробничої сфери, перспектив життєдіяльності людства набувають у переломних та перехідних етапах історії, коли емпіричний досвід розкриває нові якості та характерні ознаки процесу розвитку, синтез та аналіз яких закладає основу нових знань, теорій та законів, які, у свою чергу, мають призвести до глобальних зрушень у сфері соціально-господарського життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами розвитку соціально-економічних систем та трансформацій принципів взаємодії людини, елементів виробництва і сфери життєдіяльності займається велика кількість вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Л.Г. Мельник, В.А. Акімов, Е.В. Бридун, М.Ю. Ватагін, В.В. Білоцерківець, А.В. Ляшенко, В.В. Ліпов, А.Ф. Бабицький, К. Жан, П. Савона, В. Куценко, А. Бузгалін, А. Колганов та багато інших. Основною проблемою попередніх досліджень є концентрація на певних аспектах розвитку або ж загальне дослідження категорії розвитку без урахування трансформаційних наслідків та необхідності переосмислення деяких похідних

категорій соціально-економічного розвитку, таких як «економічний потенціал промислового підприємства».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Економічна (виробнича) система є суспільно-організаційним механізмом задоволення суспільних потреб із чіткою структурою, в межах якої здійснюється економічна (виробнича) діяльність на основі існуючої матеріальної бази. Виробнича система відображає економічну сферу життя людини відносно суб'єктів та об'єктів їх продуктивної діяльності, взаємодії процесів виробництва, розподілу, обміну та споживання, яка може змінювати свій характер в процесі розвитку суспільства. У такому контексті поняття «економічний потенціал промислового підприємства» стає дійсно інтеграційним та залежним від усіх елементів виробничої та загальної економічної системи, яке має реалізовуватись на системно-енергетичних принципах глобалізації та універсалізації людського розвитку. Саме тому категорія «економічний потенціал» потребує побудови методологічного підґрунтя на основі сучасних теоретичних підходів та нових тенденцій розвитку суспільно-економічної системи.

Мета статті полягає у дослідженні сутнісних змін категорії «економічний потенціал промислового підприємства» (ЕППП) під впливом трансформацій сучасного виробництва на основі сучасних теоретичних підходів та нових тенденцій розвитку суспільно-економічної системи як основи нової методологічної бази дослідження даної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи питання економічного потенціалу промислових підприємств, доцільно звернутися до системної філософії виробництва та економічної діяльності людини як методологічної основи створення нового комплексного неоекономічного підходу дослідження категорії «економічний потенціал». Діяльність людини, в тому числі й економічна, в рамках складної відкритої системи, яка має сучасну тенденцію до динамічного ускладнення, має цілеспрямований характер – забезпечення власних потреб – в єдності речовинно-енергетичних та інформаційних компонентів. Взаємодія людей на рівні соціуму із застосуванням системи предметів та засобів праці створює систему економічної діяльності, яка забезпечує існування та розвиток суспільства. Осмислення на основі нової системної методології компонентів, структури, функцій і принципів функціонування економічної системи та виробництва дає змогу виокремити та переосмислити поняття «економічний потенціал промислового підприємства» з точки зору систематизації інформації, інших економічних понять, інтеграційної функції, його структури та оціночних показників (табл. 1).

Розглянемо імперативні елементи сучасного виробництва поступово, щоб дійти необхідних висновків щодо зміни сутності категорії «еко-

мічний потенціал промислового виробництва» в умовах неоекономічних трансформацій.

Таблиця 1

Імперативи сучасного виробництва

Динамічність	Динамічність – рухливий мінливий. Походить від іменника «динаміка», що з грецької є δύναμις «сила, міць».
Інтелектуалізація	Інтелектуалізація праці – (від лат. intellectualis – розумовий) це збільшення питомої ваги розумових функцій у структурі труда на основі досягнень НТР, підвищення кваліфікаційного та культурно-освітнього рівня працівників.
Екологізація	Екологізація – це реструктуризація економіки та виробництва згідно із індикаторами екологічності, природоємності, ресурсоємності, енергоємності.
Мініатюризація	Мініатюризація (нанотехнології) – це скорочення розмірів виробничих компонентів економічних систем.
Глобалізація	Глобалізація ринку – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації. Основними наслідками глобалізації є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн.

Динамічність. Головною особливістю інформаційного суспільства має стати швидка зміна поколінь технологій, ключових ресурсів, споживацьких стандартів та базових видів продукції, що спричинить в кінці кінців зміну *метаболізму* суспільного виробництва, тобто об'ємів та видів речовини, енергії та інформації, які будуть прокачуватися через економічні системи. Саме це і буде якісними трансформаціями, що визначатиме зміну *гомеостазу* соціально-економічних систем: у масштабах підприємства це буде оновлення технологій та видів продукції, у масштабах національних економік – зміна галузевих структур, відмирання старих професій, знань, навичок, структури споживання, стилю життя. За цим будуть йти і подальші зміни устроїв, укладів та систем. Періоди зміни гомеостазів соціально-економічних систем постійно скорочуються, а з переходом до інформаційного суспільства такі трансформації мають стати перманентним (тобто постійним) станом суспільства [1, с. 371–373].

Інтелектуалізація. Як казав В.І. Вернадський, наука має такі темпи та динаміку, що поставила під загрозу існування планети Земля. Сьогодні необхідно вводити саме *науковий аспект регулювання переходу біосфери в ноосферу та у всю систему соціально-економічних відносин*. У даному контексті як ніколи зростає роль *інноваційного інтелекту та людського розуму* [2, с. 13].

Перехід людства від постіндустріальної стадії розвитку до етапу інформаційного суспільства поставив нагальне питання щодо необхідності розглядати інформацію та знання

взагалі як економічну категорію. Інформація на сучасному етапі суттєво впливає на причини економічного зростання, є одним із основних критеріїв та елементів механізму зростання. Інформаційний ресурс поряд із організаційним здатні значно *підвищити ефективність* економічної системи, без збільшення використання та нарощення традиційних ресурсів (праці, землі та капіталу). Тому інформаційний шлях розвитку економіки стає своєрідним синтезом екстенсивної та інтенсивної моделей економічного зростання для постіндустріальних економічних систем.

Основні аргументи розгляду інформації як складової економіки та фактора економічного зростання:

- продукування інформації як такої – це вже самостійна економічна галузь, тобто вид економічної діяльності;
- інформація є невід’ємним фактором будь-якого виробництва, одним із фундаментальних ресурсів кожної економічної системи;
- інформація стала товаром;
- інформація – це елемент ринкового механізму, який поряд із ціною та корисністю впливає на визначення оптимального стану економічної системи та її рівноваги;
- інформація в сучасних умовах стає одним з найважливіших факторів у конкурентній боротьбі [3, с. 48–49].

Інформаційні ресурси задіяні не лише у власному виробничому процесі, але й у відтворювальному, оскільки інформація, народившись уперше, може перетікати у знання, прислужити науковим та технологічним відкриттям у майбутньому, а потім знову перетворитись у конкретну інформацію, і так практично безкінечно.

У процесі основних перетворень неоекономіки відбулися принципові зміни в самих основах економічної діяльності людини. Поєднання в одному виконавці розумової та фізичної праці послужило основою еволюційного перетворення праці як економічного фактору із товару «робоча сила» у товар-«інтелект». Відбувається прискорення переходу від форми діяльності людини із цілеспрямованого творчого перетворення оточуючої матеріальної дійсності до індивідуальної творчої діяльності, заснованої на ментальній активності індивіда, в більшому ступені опосередковане втручання в оточуючий світ. Тобто відбувається перехід від масової праці до індивідуально-творчої діяльності кожного працівника на своєму робочому місці. Таким чином, з’явилися передумови переходу діяльності як форми людської активності, спрямованої на втручання в оточуючий світ та використання ресурсів заради задоволення своїх потреб та досягнення цілей до нової форми взаємодії із оточуючою середою, заснованою на зовнішній (рухомій) активності та внутрішній (психологічно та морально вмотивованій) активності. Вирішальне значення

набуває *соціальний та екологічний аспекти* поведінки працівника, керівництва та споживача. Якщо до формування неоекономічного світогляду зовнішня середа сприймалася як джерело ресурсного забезпечення та об’єкт експлуатації (також як і жива праця), то на новому етапі розвитку економіки людство вступає в партнерські відносини не тільки на рівні «керівник – працівник», а й на рівні «підприємство – оточуюче середовище». Сутність такого переходу полягає у встановленні взаємовідносин та взаємодії із оточуючим середовищем. На зміну втручання та експлуатації ресурсів приходить ера реакції, реагування, відклику на результати змін та сучасні проблеми глобального та місцевого характеру. Цьому мають сприяти інформативне забезпечення та масове висвітлення існуючих проблем, а також рамки заданих заздалегідь моделей людської поведінки, започаткованих на рівні дошкільної, шкільної та вищої освіти [4, с. 39–40].

Якісна трансформація технологій призводить до зміни трудової діяльності та постійному зростанні *інтелектуалізації* праці, посилення творчого напрямку трудових процесів, росту сфери невиробничої взаємодії людей, посилення індивідуального потенціалу працюючих, зростання синергетизму людських відносин.

Доля працюючих, які зайняті обробкою інформації, постійно зростає, та навпаки, доля людей, які зайняті фізичною працею та прикладають її безпосередньо до матеріальних предметів праці, невпинно скорочується. Знижується доля матеріального виробництва в цілому. Інформаційна економіка пропонує виробництву широкий вибір нових засобів виробництва, матеріалів та технологій, що призводить до значної інтелектуалізації праці. Завдяки уніфікації стандартні елементи можуть бути вироблені та зібрані на автоматичних лініях, що також значно прискорює трудові процеси.

Якщо для доіндустріальної епохи характерна переважна взаємодія *людини із природою*, для індустріальної – взаємодія *людини із машиною*, а для постіндустріального устрою пріоритетним напрямком є взаємодія *людини із людиною*. Як наслідок, значно збільшується доля ринку послуг, темпи росту у ній значно випереджають аналогічні показники у сфері матеріального виробництва. У сучасному бізнесі стає тенденцією, яка постійно зростає, відмова від рутинних процесів, які можна замовити в спеціалізованих фірмах. Також в рамках інформаційної економіки з’являється принципово новий вид відносин *машини із машиною*, якими керує комп’ютер.

Посилення індивідуального потенціалу робітника пов’язано із ростом індивідуальної технічної озброєності окремо взятого робітника, в руках якого може концентруватися велика міць, цілі лінії виробництва, автоматичне управління цілим виробництвом. Тобто те, що раніше потребувало великих трудовитрат,

сотень та тисяч робітників, зараз може вирішити одна людина, управляючи виробництвом від початку до кінця, у зв'язку із цим значно вирости творча складова праці, динамізм прийняття рішень. Успіхи фірми все більше залежать не від міцності основних фондів, а від сукупного творчого інтелекту, кваліфікації та вільної творчої активності робітників, що може бути забезпечено тільки завдяки позитивній мотивації робітників [5, с. 304–307].

Екологізація. Розвиток суспільства іде у повсякчасній боротьбі за оволодіння силами природи, його пізнання, використання та освоєння навичок спільного існування. Якщо слідувати теорії первинності буття та вторинності свідомості, то людству, яке зробило ривок у технічному прогресі ХХ та ХХІ ст., належить осмислити проблеми асиметрії соціально-економічного та екологічного розвитку, дисонанс розвитку та регресу основних елементів соціального буття «соціуму – виробництва – екології» та відновити порушену симетрію.

На даному етапі буття технічний прогрес явно випереджає соціальний розвиток та свідомість, створений могутній технічний потенціал, можливість існування якого ще не осмислена людством (А. Ейнштейн). Тому можна стверджувати про неосмисленість та невизначеність перспектив соціально-економічного розвитку на тлі сучасних соціально-екологічних проблем. На даний час стан справ у сфері осмислення законів та перспектив соціально-економічного розвитку приблизно таке, як воно було у сфері розвитку техніки до встановлення основних законів фізики та механіки. І причина, на наш погляд, криється саме у невинайденні та невстановленні законів соціально-економічної та екологічної симетрії та балансу. Прогресом на даному етапі можна вважати визначення даної проблеми та винесення її на глобальний рівень, наступними кроками мають стати встановлення якісних та кількісних характеристик визначної проблеми з метою формулювання законів та її математичної формалізації [6, с. 7].

Час безграничних ресурсів та стихійного нагромадження виробничих потужностей закінчується. Настав час, коли неможливо концентрувати увагу лише на найкращому задоволенні потреб споживачів, фінансових можливостях та виробничих потужностях, – необхідно розглядати весь механізм суспільного виробництва та відтворення із точки зору трьох його елементів: робочої сили, засобів та предметів праці, що означає взаємодію людини із природою у процесі задоволення потреб суспільства у контексті стійкості глобальної системи. Необхідно «спроєктувати» майбутнє із урахуванням взаємодії соціально-економічних та фізичних законів. Задачаю може стати створення високоефективного глобально стійкого механізму суспільного відтворення, одним із визначальних елементів якого є суспільне виробництво [6, с. 24].

Закон екологічної кореляції – усі живі компоненти екосистеми функціонально відповідають одне одному – зникнення одного з них безумовно спричинить виключення із системи інших, що тісно з ним пов'язані.

Правило оптимальної компонентної доповнюваності – жодна екосистема не може самостійно існувати при будь-якому штучно створеному компоненті, його надлишку або нестачі. Визначається «норма» штучного компоненту, яка забезпечує стан рівноваги екосистеми, що склалася протягом тривалої еволюції, не виводить за межі витривалості екосистеми, що може привести до її деградації.

Принцип екологічної надійності – ступінь ефективності екосистеми, її здатність до самовідтворення та саморегуляції, що визначається місцем даної екосистеми в структурі інших екосистем, взаємодією її компонентів та пристосувань окремих організмів до конкретних умов (абіотичних та біотичних) даної екосистеми [7, с. 57–58].

Мініатюризація (нанотехнології). Масштаби мініатюризації, які несе із собою інформаційна епоха, не тільки кількісно зменшують розміри елементів виробництва, але й якісно змінюють всю виробничу середу та стиль життя людей. В деяких галузях економіки мініатюризація практично означає *дематеріалізацію* суспільного виробництва, що означає відмову від необхідності використовувати цілі підприємства та навіть галузі. Цьому сприяє розвиток *нанотехнологій*, вже в самій назві відображені масштабні зміни технологічних систем («нано» означає «карлик»), що призведе до змін розмірів виробництв до кількох метрів, можливо, й менше. Природне виробництво завжди йде саме за таким сценарієм, на клітинному рівні. Клітини – це саме компоненти комплексних молекулярних наномашин, здатних до самовідтворення. Процес синтезу білків рибосомами дуже нагадує складальний конвеєр. Якщо атомне складання стане можливим у техногенному виробництві – це буде означати досягнення приголомшуючої ефективності економічних систем, оскільки з'явиться можливість конструювати та збирати молекули будь-яких речовин із будь-якими заданими якими-небудь якими атомами та молекулярними зчеплень. Саме головне – це дасть можливість зробити виробництво практично безвідходним (відходи виробництва складають 80–95% всіх відходів), а також людство має шанс позбутися забруднюючих викидів а атмосферу, воду та ґрунти. Тобто швидкий розвиток нанотехнологій дає надію на збереження довкілля та в перспективі може стати одним із головних критеріїв створення балансу між зовнішнім середовищем та життєзабезпечуючою діяльністю людини. Завдяки успішному розвитку нанотехнологій з'явиться можливість вирішення цілого ряду прикладних технічних, соціальних та екологічних задач:

– виробництво наномашин, тобто мікроскопічних механізмів;

– створення мініатюрних активних виробничих елементів (мініреакторів, мінізаводів), приклад таких технологічних одиниць вже існує у вигляді комп'ютерної інтегральної схеми – чипа;

– виробництво речовин із заданими якостями, що дасть можливість практично повністю відмовитися від невідтворюваних природних ресурсів;

– молекулярний ремонт біологічних організмів, що докорінно змінить стан справ у сфері охорони здоров'я;

– перебудова структур будь-якої речовини, що може бути задіяна у сфері екологічної безпеки (нейтралізація відходів);

– створення самовідтворюваних технологій [1, с. 297–300].

Глобалізація. Прискорена дематеріалізація багатства призвела до того, що економічний простір і ринок вже не співпадають із територією певної держави. Стався перехід від системи «ринок – держава» до системи «багато держав – один ринок» [8, с. 19]. В результаті з'явилися передумови для перетворення економіки в основний інструмент політичного впливу. Отримала розвиток геоekonomіка як наука, прикладною задачею якої є створення стратегії дії держави, яка дозволить їй забезпечити «своїм» господарським комплексам в цілому максимальні конкурентні переваги у порівнянні із «чужими» комплексами та економіками [8, с. 8]. Ієрархія значущості держав на міжнародній арені в більшому залежить не від об'єму людських, виробничих, природно-кліматичних, географічних ресурсів, а від рівня розвитку економіки [4, с. 52].

Трансформація просторово-часової концентрації виробничих факторів. Якщо в індустріальному суспільстві реалізація виробничих процесів відбувалася за допомогою концентрації у певному місці простору виробничих факторів, які могли мати походження із різного часу, при переході до інформаційної економіки та віртуалізації виробничого середовища світ відійде від просторової концентрації, оскільки елементи виробництва зможуть віртуально взаємодіяти у різних кутах планети. Разом із тим постійне прискорення виробничих процесів призведе до концентрації виробничих факторів у часі, час ніби стискається, при цьому розвиток соціальної пам'яті дозволить використовувати її більший об'єм як із минулого, так і з майбутнього шляхом прогностичних моделей [1, с. 353–361].

Висновки. Сучасному людству судилося стати свідком велетенських перетворень в економічній системі. Зміни набувають загальнофронтального характеру, охоплюють усі галузі, пронизують усі сфери суспільного життя, підтримують фундаментальні основи поведінки пересічного економічного суб'єкта. Проте перманентні трансформації не перетворюються в хаос, вони формують нові структури, які мають швидкоплинний характер.

Сприйняття традиційного навколишнього як належності поступається місцем сприйняттю нового та незвіданого як необхідного елементу буття. Людина змушена постійно переглядати набір стереотипів поведінки, позбавляючись від таких, що перейшли до розгляду анахронічних та забезпечуючи імплементацію нових. Імперативом комфортності виступає здатність до адаптації, готовність сприйняти нове, асимілювати його та асимілюватися в нього.

Математично сформульовані закони фізики та економіки дозволять розробити алгоритм автоматизованого управління ефективністю та системою відтворення на рівні «соціум – виробництво – екологія» на основі механізму саморегуляції та самоконтролю ключових індикаторів даної системи, оскільки саморегуляція, балансовий підхід та адаптаційні методи є фундаментальними принципами існування будь-якої системи, оскільки саме порушення балансу призводить до кризових явищ.

На сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин має бути втілений новий принцип виробництва: зростання виробництва необхідних матеріальних благ за умови зменшення кількості засобів виробництва, що за своєю сутністю є базовим принципом існування будь-якої природної та штучної системи – більше ККД (коефіцієнт корисної дії) при зменшенні витрат та зусиль. Таким чином, сучасний виробничий механізм має відповідати таким якостям:

а) великій працездатності (високий ККД від одиниці засобів та предметів праці);

б) життєздатності (результати взаємодії із навколишньою середою);

в) соціальної корисності (в економічному та фізичному аспекті).

Розвиток суспільного виробництва на застарілих принципах масштабування технічних засобів та значної ресурсо- та енергоємності продукції вже неможливий, оскільки він вступає у протиріччя із фундаментальними фізичними законами існування світу (термодинаміки та механіки).

По рівню розвитку науково-технічного потенціалу Україна завжди займала провідні позиції в Радянському Союзі [9, с. 121–173]. Наша країна все ще має значний ресурсний потенціал (менший, ніж в Росії, але більший, ніж в багатьох європейських державах або країнах Дальнього Сходу), науково-технічний потенціал та потенціал розвитку, що виражається у висококваліфікованому кадровому складі, традиціях самовідданості, творчої колективної праці. Це створює передумови широкого та активного використання можливостей, наданих процесом глобалізації, для просування власних інтелектуальних та інноваційних можливостей в масштабі всієї планети. Ми маємо у своєму розпорядженні найбільш значний, дорогий та важливий на даному етапі інформаційного устрою ресурс – knowhow. Найбільш

Таблиця 2

Ключові вектори аксіологічних трансформацій категорії «економічний потенціал промислового підприємства» в контексті сучасних тенденцій розвитку виробництва

№ п/п	Традиційні підходи до індустріального та індустріального устрою	Нові підходи інформаційного устрою
1	Виробництво та споживання матеріальних благ	Виробництво та споживання інформаційних благ
2	Технології, засновані на матеріальних засобах виробництва	Технології, засновані на інформаційних засобах виробництва
3	Централізація виробництва у просторі	Децентралізація виробництва у просторі
4	Повільна динаміка виробничих процесів, децентралізація у часі	Швидка плинність виробничих процесів, централізація у часі
5	Переважа переміщення матеріальних товарів над переміщенням інформації	Переважа переміщення нематеріальних товарів та інформації над переміщенням матеріальних товарів
6	Орієнтація на колективну працю із традиційними устоями	Орієнтація на індивідуальну творчу працю та новаторські підходи
7	Перехід від примусової експлуатації працівників до добровільної праці на основі отримання платні для забезпечення власної життєдіяльності	Перехід від примусової та механічної роботи до творчої самореалізації на основі бажання втілення власного інтелектуального потенціалу у результаті праці
8	Реалізація одноразової освіти на протязі трудового життя, система підвищення кваліфікації	Процес постійного навчання на протязі життя, самоосвіти, перепідготовки, підвищення кваліфікації
9	Централізоване командне управління	Горизонтальні системи управління на основі партнерських відносин
10	Традиційні спеціалізовані функції менеджменту: планування, організація, мотивація і контроль	Персональна відповідальність на основі спеціальних знань, рівня кваліфікації, принципів моралі, індивідуальних якостей, професійної культури та корпоративних традицій

дієвий ресурс стратегії випереджаючого розвитку – творча людина, здатна та бажуюча орієнтуватися у своїй діяльності не тільки на нові цінності та матеріальні гарантії, але передусім на такі мотиви та стимули праці та новаторства, як свобода діяльності та самореалізація, прогрес творчого змісту праці, зростання вільного часу [10, с. 82].

Технологічна трансформація передбачає перехід від технологій, заснованих на матеріальних засобах виробництва, до технологій, заснованих на інформації (інформаційним технологіям). Головною особливістю таких технологій є пріоритетне значення інформації у витратах на реалізацію технології та у виконанні виробничих функцій. Нанотехнології можуть призвести до вибухового зростання ефективності праці, а трансформація праці – до безкінечного зростання індивідуального потенціалу працівників, який у сукупності складає загальний інтелектуальний потенціал організації та у ще більшому ступені сприяє підвищенню загальної ефективності. Матеріально-просторове звуження виробничої середовища призводить до постійного збільшення питомої ваги нематеріальних цінностей та необхідності постійного оновлення засобів обробки інформації (табл. 2).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мельник Л.Г. Экономика развития: [монография] / Л.Г. Мельник. – Сумы: Университетская книга, 2006. – 662 с.
2. Актуальные проблемы устойчивого развития / В.А. Акимов, Е.В. Бридун, М.Ю. Ватагин [и др.]. – К.: Знание, 2003. – 430 с.
3. Білоцерківець В.В., Ляшенко А.В. Нова економіка: сутність та генеза / В.В. Білоцерківець, А.В. Ляшенко. – Дніпропетровськ: Січ, 2007. – 221 с.
4. Липов В.В. От архаики к постэкономике. Эволюция форм хозяйствования и развитие экономической теории: [монография] / В.В. Липов. – Х.: ИНЖЕК, 2008. – 280 с.
5. Основи стійкого розвитку: [посібник для перепідготовки фахівців] / За заг. ред. д. е. н. проф. Л.Г. Мельника. – Суми: Університетська книга, 2006. – 325 с.
6. Бабицкий А.Ф. Законы экономики и жизнь общества / А.Ф. Бабицкий. – К.: Фитосоциоцентр, 2004. – 64 с.
7. Жан К., Савона П. Геоэкономика / К. Жан, П. Савона. – М.: AdMarginem, 1997. – 208 с.
8. Куценко В. Ресурсний потенціал сучасної України / В. Куценко // Україна на зламі тисячоліть. – К.: МАУП, 2000. – С. 212–173.
9. Бузгалин А., Колганов А. Поиск стратегии опережающего развития / А. Бузгалин, А. Колганов // Философия хозяйства. – 1999. – № 3. – С. 78–93.